

BRUSSELS MIJNSTAD

PB-PP B-10
BELGIE(N)-BELGIQUE

O N Z E P L A N E E T

HET NATUUR- EN MILIEUMAGAZINE VAN DE BRUSSELAARS

#114
MAANDBLAD
OKTOBER
2017

04 BIODIVERSITEIT:
LEVENDIGE KERKHOVEN

09 NATUUR IN DE STAD:
MENEER EGEL IS MOE

10 EFFICIËNTE VERWARMING:
MINDER BETALEN, MINDER VERVUILEN

HERFST IN BRUSSEL!
WANDELINGEN, GASTRONOMIE
EN ANDER SEIZOENSPLEZIER...

K-Pure

leefmilieu
brussel
.brussels

WWW.LEEFMILIEU.BRUSSELS

LEEFMILIEU

Digitale versie *Mijn stad onze planeet*: een handleiding!

U kunt dit magazine voortaan ook op uw smartphone of tablet lezen. Via de app krijgt u zelfs een unieke en rijkere leeservaring dan wanneer u de papieren versie zou lezen. Wat moet u doen? Simpel:

1. Download de app **BXLNaturMag** op het platform van uw keuze (App Store, Google Play).
2. Installeer de app (de taal wordt automatisch ingesteld).
3. Selecteer het magazine dat u wilt lezen.
4. Lees het magazine als pdf, of kies 'begeleide lezing' voor een aangename leeservaring. Voor de begeleide lezing tikt u twee keer op uw scherm.

Mijn stad onze planeet, u leest het waar en wanneer u wilt!

BRUSSEL, DUURZAME STAD, STAD VOL NATUUR

Goed nieuws voor alle natuurliefhebbers en fans van heerlijke hapjes! Deze editie richt de schijnwerpers op biodiversiteit, duurzame voeding en Good Food. In dit nummer, helemaal in het teken van de smaken en schitterende kleuren van de herfst, ontdekt u het genoeg van seizoensproducten, zelfgemaakte bokaal... en pompoenquiches!

En er staat nog meer op het programma in deze natuureditie: wandelingen door het bos of op het kerkhof, plaatsen met onverwacht veel biodiversiteit, en kennisgeving met de dieren, planten en paddenstoelen die in het bos voorkomen.

Zin om thuis een fruitboom te planten, om te leren composteren met wormen of om op een ambachtelijke manier brood te maken? Lees dan vlug de verschillende agendapagina's. Tot slot vindt u in dit tijdschrift alles wat u moet weten over de EPB-wetgeving voor verwarming. U verneemt ook hoe u met een efficiënt verwarmingstoestel minder betaalt en minder vervuult! Veel leesplezier.

#Reconnect #NatuurInDeStad2017

Volg ons ook op www.leefmilieu.brussels/reconnect

MIJN STAD ONZE PLANEET

Verschijnt maandelijks, behalve in januari, juli en augustus. - Leefmilieu Brussel-BIM - Havenlaan 86 C / 3000, 1000 Brussel - Tel. 02 775 75 75 - info@leefmilieu.brussels - www.leefmilieu.brussels V.U. : F. Fontaine & B. Dewulf. **HOOFDREDACTEUR** : Mathieu Molitor. **HERLEZINGCOMITÉ** : Sylvie Clara, Sandra Moreels, Isabelle Degraeve, Romuald Arbe, Tom Penxten. **REDACTIE** : Didier Dillen **VERTALING** : Maarten Geerts. **PRODUCTIE** : www.4sales.be. De foto's tonen niet noodzakelijk de geciteerde personen. © LEEFMILIEU BRUSSEL - Gedrukt op gerecycleerd papier. De teksten in deze publicatie hebben tot doel de wettelijke bepalingen toe te lichten. Om de ware juridische toedracht van deze teksten te kennen, verwijzen we u naar de teksten van het Belgisch Staatsblad.

HET ZONIËNWOUDE: EEN LEUKE UITSTAP VOOR IEDEREEN

Een wandeling met het gezin, of liever iets romantisch of sportief? In het Zoniënwoud vindt u heel wat goed bewegwijzerde routes, de ene nog mooier dan de andere.

Wist u bijvoorbeeld dat er drie parcours (5, 10 en 20 km) zijn om tussen de bomen te joggen? Dat er een heel routenet voor mountainbikers bestaat? Dat er ook gemakkelijke fietspaden zijn, en speelzones waar kinderen zich kunnen uitleven, een hut kunnen bouwen, verstopperkje kunnen spelen?

De volgende keer dat u uw batterijen in de natuur wilt opladen: trek naar het bos! Raadpleeg ook de intergewestelijke kaart van het Zoniënwoud

document.leefmilieu.brussels

HET EERSTE SALON VAN DE MEDE-EIGENDOM

In november vindt het allereerste Belgische salon van de mede-eigendom plaats.

Leefmilieu Brussel zal er op zijn infostand bezoekers informeren over zijn verschillende diensten voor mede-eigendommen, zoals gratis begeleiding bij verbeterings- en renovatieprojecten. Het salon is ook ideaal om de verschillende mechanismen en hulpmiddelen van het Gewest voor mede-eigendommen te ontdekken: energieprijzen, Brusselse groene lening, aangepaste bestekken, overeenkomsten voor het delen van daken, begeleiding van mede-eigenaars op lange termijn, financieringsmechanismen voor hernieuwbare energie en energie-efficiëntie. Op 23/11 van 10.00 tot 18.00 uur. Brussels Expo, Paleis 3. Gratis.

www.salonvandemedeeigendom.be

EUROPESE WEEK VAN DE AFVALVERMINDERING

In november gaat de afvalzak op dieet! De Europese Week van de Afvalvermindering is de ideale gelegenheid om de hoeveelheid afval die we produceren te verminderen. Deze nieuwe editie loopt van 18 tot 26 november 2017 en heeft als centraal thema 'Herstellen en hergebruiken: geef ze een nieuw leven!' Maar alle andere mogelijke acties rond afvalpreventie en -beheer zijn uiteraard meer dan welkom.

www.leefmilieu.brussels/ewav

ENERGIEBESPARING EN GELUIDSISOLATIE

De Brusselaars besteden steeds meer aandacht aan de thermische isolatie van hun woning, maar vergeten vaak dat het welzijn van de bewoners ook afhangt van het geluidcomfort. Hoe energie en akoestiek verenigen? Hoe voorkomen dat energiebesparende ingrepen geluidshinder veroorzaken? Tijdens deze lezing worden oplossingen aangereikt en wordt er stilgestaan bij de beste compromissen.

Op 26/10 van 18.00 tot 20.00 uur. CIVA Stichting. Kluisstraat 55 - 1050 Brussel. Info en inschrijvingen: 02 227 42 69.

www.homegrade.be

MEER INFO

www.leefmilieu.brussels/groen-netwerk

KERKHOFEN, LEVENDIGE PLAATSEN

Kerkhoven zijn meer dan alleen herdenkingsplaatsen. Ze herbergen ook een indrukwekkend diverse wilde fauna en flora en maken deel uit van het groene netwerk van het Gewest.

NAAR EEN ECOLOGISCH BEHEER VAN KERKHOFEN

Planten laten groeien, onkruid op een natuurlijke manier bestrijden, bijenkorven of insectenhôtels plaatsen... steeds meer Brusselse gemeenten beheren hun kerkhoven op een milieuvriendelijke manier. Sommige hebben het gebruik van pesticiden al fel – in sommige gevallen zelfs helemaal – afgebouwd. Vanaf 2019 zullen pesticiden bovendien bij wet verboden zijn. Het is zeker geen kwestie van ‘alles op zijn beloop te laten’, maar deze aanpak tracht respect voor de overledenen te verenigen met de nieuwe ecologische waarde die begraafplaatsen hebben.

Het kerkhof aan de Dieweg

Het kerkhof is bekend vanwege zijn funerair erfgoed, maar raakte in 1958 in onbruik. Sindsdien onderging het een heuse metamorfose: planten palmde de ruimte weer in! Vandaag heeft de ‘Dieweg’ een ongelooflijke botanische diversiteit. Er zijn heel wat zeldzame plantensoorten te vinden zoals de beemd-ooievaarsbek, en ook zegge (*Carex*), een primeur in België. Daarnaast zijn er ook verschillende nesten van klimopbijen (*Colletes hederæ*), een zeer zeldzame solitaire (wilde) bijensoort.
Dieweg 95 – 1180 Ukkel

De begraafplaats van Verrewinkel

Deze plaats is bij de meeste mensen nog vrij onbekend en wordt op een specifieke manier beheerd, met aandacht voor ecologie en duurzame ontwikkeling, waardoor het een belangrijke groene ruimte in Brussel is. Verrewinkel is gelegen op de kruising van vijftien beschermde Natura 2000-gebieden en is omringd door de Speciale Beschermingszones de Kauwberg, het Sauvagèrepark en het Engelandplateau. Op deze ondergrond groeien enkele zeldzame planten zoals het zandblauwtje (*Jasione montana*), een kleine bloem die typisch is voor met gras begroeide zandgrond.
Eikenboslaan 125 – 1180 Ukkel

Natuurwandeling in het land van de eeuwige rust

Kerkhoven zijn doorgaans niet de plaatsen waar we de natuur in volle glorie verwachten. En toch! *“Tal van oude Brusselse begraafplaatsen werden op dezelfde manier als landschapsparken ingericht. Fauna en flora hebben zich er kunnen ontwikkelen los van enige menselijke impact”*, benadrukt **Michelle Goubout-Guillemyn**, lid van de *Cercle des Guides-Nature du Brabant*. *“De laatste tien jaar werden ze ingezet om het groene netwerk te vergroten. Er worden vooral bloemenweides en inheemse soorten gezaaid, wat de verdere ontwikkeling van de biodiversiteit stimuleert.”* Bezoekers zullen verrast zijn door de talrijke insecten en vlinders, konijnen, groene spechten en grote bonte spechten, mezen, winterkoninkjes en roodborstjes. *“Op het kerkhof van Brussel is een van de zeldzame kolonies roeken in de hoofdstad te vinden”*, gaat Michelle Goubout-Guillemyn voort. *“Er zijn vaak ook grote lijsters die er tijdens de wintermaanden smullen van de vele maretakbessen die er groeien.”*

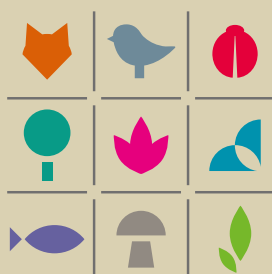
VERS VAN DE PERS

NIEUWS OVER DE NATUUR EN HET MILIEU IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

OKTOBER '17

2017

NATUUR IN DE STAD

**BOKALEN,
SEIZOENSMANDEN,
NATUURWANDELINGEN...**

**ONTDEK DE
HERFSTPRET VAN DE HOOFDSTAD!**

Het is herfst, hét seizoen voor heerlijke gerechten, wandelingen in het bos of in het park, en najaarsfruit. De natuur laat zich nog een laatste keer van haar mooiste kant zien en wij genieten mee. Het ideale moment om te smullen van appels en peren van bij ons en om de laatste potten confituur en bokalen met seizoensgroenten te maken om tijdens de winter van te genieten.

Het is ook de perfecte gelegenheid om de biodiversiteit van de herfst te gaan ontdekken: bospaddenstoelen, fruitbomen, granen en zaden, trekvogels en spinnen in onze bossen. In Brussel valt er zoveel te zien, te bewonderen en te proeven.

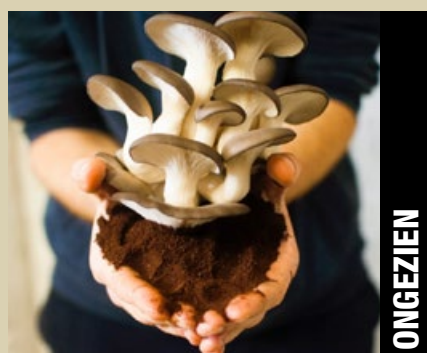
#reconnect

WWW.LEEFMILIEU.BRUSSELS/GROENERUIMTEN

DOE MEE!

De herfst een doodse seizoen? Verre van! Wanneer de bomen hun bladeren verliezen zijn er heel wat verschillende en boeiende activiteiten. Paddenstoelenwandelingen, feest van de oude appel- en peersoorten (op de boerderij Nos Pilifs), een studiedag over vleermuizen, en natuurwandelingen om het geheime leven van watervogels te ontdekken: het zijn maar enkele voorbeelden van activiteiten waaraan u dit najaar kunt deelnemen. Profiteer ook van de laatste mooie dagen voor een wandeling met het gezin, of een romantische of wat meer sportieve tocht in het Zoniënwoud en ontdek de schitterende herfstkleuren van het bos.

DUURZAME PADDEN- STOELN "MADE IN BRUSSELS"

Enkele jaren geleden startten vijf partners Permafungi op, een innovatieve sociale start-up in het hart van de hoofdstad. Het concept: koffiegruis hergebruiken om bio-oesterzwammen te kweken en kwaliteitsvolle meststof te maken. Momenteel bevindt Permafungi zich in de kelders

van de prestigieuze Thurn & Taxis-site en het bedrijf doet meer dan alleen paddenstoelen kweken en meststoffen produceren. Het biedt ook een kit aan om thuis oesterzwammen te kweken. Gedreven om een duurzaam socio-economisch weefsel in Brussel te creëren, kiest de jonge onderneming voor de fiets om haar producten te leveren en koffiegruis op te halen in verschillende horecazaken.

www.permafungi.be

KAMPIOEN VAN DE PADDENSTOELEN!

Wie had dat gedacht? Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest mag trots zijn op zijn mooie en verschillende soorten paddenstoelen. “De laatste telling leverde niet minder dan 1.255 verschillende soorten op”, zegt een blije **Dr. André Fraiture**, van de afdeling mycologie van de Plantentuin in Meise. Vooral in het Zoniënwoud groeien er veel verschillende soorten, net als in de vele andere groe-

ne en bosrijke zones. “Lange tijd was Brussel de enige plaats in België waar de traliestinkzwam (nldr: *Clathrus ruber*) te vinden was”, aldus André Fraiture. Paddenstoelen zijn merkwaardig en erg nuttig. De zogenaamde saprofytsoorten voeden zich bijvoorbeeld met bladeren en dood hout en recycleren zo dood organisch materiaal. Sommige hebben een specialisatie. “Er zijn paddenstoelen die

enkel op konijnenkeutels groeien”, vertelt André Fraiture met de nodige humor. Let op: het is in Brussel verboden om paddenstoelen te plukken. Net als vervuiling en vertrapping van de bodem vormt plukken een bedreiging voor de biodiversiteit en het voortbestaan van de ecosystemen. Maar niets houdt u tegen om ze vanop afstand te bewonderen of om ze op foto vast te leggen!

FAUNA EN FLORA

DE VLIENZWAM

Met zijn witte steel en zijn mooie orangerode hoed met witte stippen is de vliegenzwam (*Amanita muscaria*) dé paddenstoel bij uitstek in tekenfilms! Hij is nochtans allesbehalve onschuldig, behalve dan voor naaktslakken die er verlekkerd op zijn. Hij is giftig voor de mens (veroorzaakt neuropsychische stoornissen) maar gelukkig zelden dodelijk. Gemengd met melk werd de vliegenzwam vroeger gebruikt als insecticide of insectenwerend middel. Vandaar komt vermoedelijk ook de naam! Deze paddenstoel komt veel voor in Brussel, en is er in de herfst dan ook gemakkelijk te vinden. Let op: door de regen verliest de vliegenzwam al eens zijn witte stippen, waardoor hij lijkt op bepaalde eetbare paddenstoelen.

ONTDEKKING

DAMES EN HEREN, APPELEN EN PEREN!

Court-Pendu Rose, Calville des Prairies, Gueule de Mouton (Keuleman), Reinette de Chênée, Ananas de Courtrai, Beurré d’Hardenpont, Bon-Christien Williams, Calebasse à la Reine (Spaanse Wijnpeer),

Comtesse de Paris... Achter deze namen, die een verwijzing bevatten naar de plaats van herkomst, gaan verschillende oude appel- en peersoorten schuil die in een modern jasje werden gestoken door het Waalse centrum voor landbouwkundig onderzoek in Gembloux. De gecertificeerde fruitbomen met Certifruit-label, in de hoofdstad te verkrijgen bij boerderij Nos Pilifs (madeinpilifs.be), bieden tuinliefhebbers heel wat voordelen: ze zijn robuust, ze brengen veel vruchten voort, ze zijn resistent tegen ziekten, ze zijn aangepast aan ons klimaat en ze vereisen weinig tot geen gewasbeschermingsmiddelen.

CO-OKING DE GEDEELDE KEUKEN

U kent ongetwijfeld de coworkingformules waarbij mensen een werkplek delen. Maar kent u ook Co-oking waar het draait om ‘samen koken’? Co-oking in Anderlecht is de eerste culinaire coworkingplek in België. Deze ruimte van 280m² is volledig uitgerust en kan worden gehuurd door jonge ondernemers of amateur-koks die in professionele omstandigheden willen werken (van onthaal tot productie en stockage). De formule nodigt ook uit om contacten te leggen

en ervaringen uit te wisselen, en zorgt ervoor dat ingrediënten en keukengerief optimaal worden gebruikt.

www.co-oking.be/nl

TIPS & TRICKS

POMPOEN CONFITUUR

INGREDIËNTEN (VOOR 4 TOT 6 POTJES)

- /// 1 kg vrucht vlees van pompoen
- /// 1 kg griessuiker
- /// 300 ml water
- /// 1 el kaneelpoeder

BEREIDING

- /// Breng 250 ml water aan de kook in een grote kookpot.
- /// Snij het vrucht vlees van de pompoen in blokjes van 2 cm.
- /// Blancheer de blokjes gedurende 3 minuten in kokend water.
- /// Laat de blokjes uitlekken voor u ze in een confituurketel giet.

/// Voeg de suiker, de kaneel en een beetje water (50 ml) toe.

- /// Meng het geheel tot de pompoenblokjes volledig met suiker zijn bedekt.
- /// Zet de confituurketel op een zacht vuurtje en laat gedurende 30/40 minuten sudderen. Roer regelmatig om met een houten lepel.

/// Haal de ketel van het vuur zodra de confituur dik genoeg is en aan de houten lepel blijft plakken. Laat 15 minuten afkoelen.

/// Giet de confituur in propere, steriele bokalen.

- /// Sluit de potten en draai ze om.
- /// Eet de confituur op kamertemperatuur.

TRENDY

BEWAREN IN BOKALEN: NET ALS VROEGER!

U wilt het hele jaar door natuurlijke producten eten (uit uw tuin of gekocht tijdens het seizoen), zonder bewaarmiddelen of toevoegingsmiddelen... en tegen democratische prijzen? Bewaar uw voedingsmiddelen in glazen bokalen. Via deze bewaarmethode (met een elektrisch steriliseertoestel) steriliseert u producten in kokend water. Zo worden de levende micro-organismen en enzymen die voedingsmiddelen kunnen bederven, uitgeschakeld, en is uw bokaal steriel en hermetisch afgesloten. Na sterilisatie kunt u de bokalen enkele maanden tussen 10 en 15°C bewaren, bij voorkeur op een donkere plek.

PADDENSTOELEN VAN HET SCHEUTBOS

Roosmarijn Steeman van Natuurpunt Studie heeft een atlas van de paddenstoelen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Vlaams-Brabant gepubliceerd. Met slechts één bezoek aan het Scheutbos heeft ze meer dan 90 soorten gevonden. Zij is degene die de paddenstoelen beoordeelt op www.waarnemingen.be. Wie meer wil weten over paddenstoelen, mag deze kans niet laten liggen. 15/10 van 10.00 tot 12.30 uur. NL. Gratis. Inschrijven verplicht. hans.vermeulen@natuurpunt.be

ACTUA

APPELFEEST

De tijd waarin u niet wist wat te doen met het fruit uit uw boomgaard, is voorbij. Planten, snoeien, plukken, verwerken, bewaren, smullen... Dankzij boerderij Nos Pilifs herontdekt u de appel! Er zal een mobiele pers ter plaatse beschikbaar zijn om het sap uit uw vruchten te persen. Op 21 en 22/10 van 10.00 tot 18.00 uur. Trassersweg 347 - 1120 Brussel. madeinpilifs.be

ZELDZAME GRASLAND- PADDENSTOELEN

De tuinjijken Floréal en Le Logis in Watermaal-Bosvoorde zijn een heus paradijs voor paddenstoelenliefhebbers. U trekt er een zaterdagmiddag op uit om paddenstoelen te spotten in de vele voortuinen, speelpleintjes en bermen van deze wijken. U wordt op uw zoektocht begeleid door Hans Vermeulen van de Educatieve dienst van Natuurpunt, een echte paddenstoelenkenner. 28/10 van 14.00 tot 17.00 uur. NL. Gratis. Inschrijven verplicht.

wim_veys@hotmail.com

HET KINDER- HOEKJE

DE QUIZ

Herfstpret

In Brussel is de herfst een smulseizoen met veel aandacht voor de natuur en lekkere streekproducten. Ken jij ze?

BEANTWOORD DEZE MINI-QUIZ EN KOM HET TE WETEN.

A. De Brusselse start-up Permafungi is gespecialiseerd in het kweken van:

- Oude appel- en peersoorten.
- Oesterzwammen op koffiegruis.
- Witloof in volle grond.

B. Gemengd met melk werd de vliegenzwam (een bospaddenstoel) vroeger gebruikt als:

- Insecticide.
- Verdovingsmiddel.
- Vochtafdrijvend middel.

C. Om groenten een paar maanden in bokalen te bewaren, moet je ze:

- Plukken als de maan aan de hemel staat.
- Invriezen op -18°C.
- Steriliseren op meer dan 100°C.

D. Pro Velo organiseert:

- Fietsopleidingen
- Taalcursussen
- Autorijlessen

E. Oude appel- en perenbomen bieden het voordeel dat ze:

- Niet hoger dan 3 meter worden.
- Resistenter zijn tegen ziekten.
- Fruit voortbrengen dat langer dan twee jaar in de kelder kan worden bewaard.

SPEL: Seizoensgroenten

In de herfst verkopen de marktkraampjes heel wat seizoensgroenten. Een van de groenten hoort hier niet thuis. Ken jij de namen van deze vijf groenten (verbind de groente met de juiste naam) en kan je aanduiden (met een kruisje) welke niet bij het seizoen hoort?

- Pompoen
- Asperge
- Groene kool
- Raap
- Broccoli

AGENDA

ELKE MAAND SELECTEERT MIJN STAD ONZE PLANEET VOOR U EEN AANTAL NATUUR- EN MILIEU-EVENEMENTEN (EN NUTTIGE LINKS) IN BRUSSEL.

EVERE & HAREN, GROEN EN BLAUW

Begeleide fietstocht georganiseerd door Pro Velo. Ontdek al fietsend de groene ruimtes in het noorden van Brussel.

- 📍 15/10 van 14.30 tot 17.30 uur. NL. Inschrijven verplicht. Prijs: 10€.
- Meer info: www.provelo.org/nl

HERFSTIG BRUSSEL

GC De Maalbeek en GC Elzenhof organiseren een herfststage voor kinderen van het 1ste t.e.m. het 3de leerjaar om de Brusselse natuur te leren kennen.

- 📍 30/10 en 31/10 van 08.30 tot 17.00 uur in GC Elzenhof. NL. Prijs: 35€.
- Inschrijven verplicht. Meer info: www.demaalbeek.be

WATERVOGELS

Natuurgroepering Zoniënwood organiseert een gegidste boswandeling in het Zoniënwood op zoek naar watervogels.

- 📍 12/11 om 14.00 uur. NL. Lengte: 7 km. Start aan het Bosmuseum Jan van Ruusbroec. Meer info: www.ngz.be

STUDIEDAG VLEERMUIZEN

Bent u graag op de hoogte van de laatste ontdekkingen over vleermuizen in België? Hebt u vragen over vleermuizenonderzoek, de mogelijkheden en ontwikkelingen...? Dan is deze studiedag van vleermuizenwerkgroep Plecotus zeker iets voor u. Klassieke (korte) lezingen worden afgewisseld met workshops en er is voldoende tijd om ervaringen en kennis uit te wisselen.

- 📍 18/11 van 09.30 tot 17.00 uur. NL. Mundo-B. Meer info: www.natuurpunt.be

MEER INFO

www.leefmilieu.brussels/tuin

WIE DE EGEL TIKT, WORDT GEPRIKT

Aan het begin van de herfst helpt Camille haar papa om de hooistapels in de schuur te verplaatsen. Wanneer ze wat hooi pakt, prikt er iets in haar hand... Wat prikt er zo? Ze ontdekt een bolletje stekels dat weggedoken ligt in het veevoeder: Meneer Egel had er zich geïnstalleerd om lekker warm de winter door te komen.

DE FAVORIETE PLEKJES VAN MENEER EGEL

- /// Natuurlijke grasvelden die weinig gemaaid of begraasd worden en waar heel wat wormen, kevers en naaktslakken te vinden zijn.
- /// Bosjes, hagen en houtkanten waar slakken en kevers zich schuilhouden.
- /// Bosrijke omgeving waar egels kunnen schuilen en waar ze materiaal vinden om een nest te bouwen.
- /// De aanwezigheid van water zodat ze hun dorst kunnen lessen.
- /// Bovendien mag de plaats niet te droog of te koud zijn, en is er liefst geen weg in de buurt.

Het rustige leven van Meneer Egel

Een jaar in het leven van de egel bestaat uit twee periodes: slapen in de winter en actief zijn in de zomer. Met de winter in aantocht wordt voedsel zeldzamer. Bepaalde diersoorten trekken dan naar het zuiden, andere blijven en passen zich aan, en sommige houden een winterslaap, zoals Meneer Egel. Tijdens de winterslaap gaan de vitale functies van het dier in rust. Het dier verbruikt dan maar 1 à 2% van de energie die het anders in zijn actieve periode zou verbruiken. De prijs die het daarvoor betaalt, is die van totale immobiliteit. Hoe weet Meneer Egel dat het tijd is voor zijn winterslaap? Er spelen verschillende factoren: de buitentemperatuur daalt, de dagen worden korter en het voedsel wordt schaarser. Als het meer energie vraagt om voedsel te zoeken dan wat het beestje er aan energie uithaalt, dan kan het beter aan zijn winterslaap beginnen.

Meneer Egel ontwaakt pas uit zijn winterslaap als de lente in het land is. Dan kan de egel zich voortplanten en opnieuw voldoende energie opslaan om de volgende winter door te komen. En zelfs dan brengt onze kleine vriend 74% van zijn tijd al rustend door. Meneer Egel is ook een nachtdier en laat zich overdag dus maar zelden zien.

Meneer Egel, bondgenoot van de tuinier

Meneer Egel ruimt heel wat schadelijke diertjes uit de weg. Dat maakt van hem een belangrijke bondgenoot van tuiniers en telers. Twee egels kunnen per seizoen tot 8 kg aan naaktslakken, tuinslakken en insecten verorberen. Hoe lokt u Meneer of Mevrouw Egel naar uw tuin? De tuin mag niet volledig afgesloten zijn: een opening van 10 cm is voldoende voor hen om binnen te kunnen. Perkjes en struikhagen, compost van dode bladeren en hooistapels maken de tuin aantrekkelijk voor dit beestje. Ook een zelfgemaakt onderkomen kan de egel overtuigen om zich in uw tuin te vestigen. Bijvoorbeeld een bakje droog gras onder een struik of een ingerichte holte onder een steen. Het onderkomen moet in de schaduw liggen, want ze kunnen niet zo goed tegen warmte. Uiteraard zijn giftige stoffen (pesticiden of andere) uit den boze!

BETAAL EN VERVUIL MINDER DOOR EFFICIËNT TE VERWARMEN!

Wist u dat in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verwarming van gebouwen tot 56% van de energiefactuur bedraagt? En dat ze verantwoordelijk is voor bijna 70% van de uitstoot van broeikasgassen?

Ervaring toont dat een correct geïnstalleerde, propere en goed afgestelde verwarming veel minder energie verbruikt dan een verwaarloosde installatie. Bovendien gaat het toestel veel langer mee. Een slecht onderhouden verwarmingssysteem daarentegen verbruikt veel energie en is heel vervuilend... en zelfs gevaarlijk voor de bewoners van het gebouw.

MEER INFO

www.leefmilieu.brussels/epb > Technische EPB-installatie

Tips en EPB-wetgeving

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest helpt u op verschillende vlakken om uw uitgaven te beperken, uw veiligheid te garanderen en uw CO₂-uitstoot te verminderen. Naast de diensten en praktische adviezen (zie kaderstuk hieronder) om het rendement van uw verwarmingsinstallatie te verbeteren, heeft het Gewest de 'EPB-wetgeving voor verwarming' ingevoerd die de Europese regelgeving toepast.

Controles voor alle installaties

Deze regelgeving legt controles op om na te gaan of alle verwarmingsinstallaties in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betrouwbaar zijn. Eigenaars van gebouwen (of in bepaalde gevallen, de houder van de milieuvergunning) moeten daarom verplicht controles laten uitvoeren die resulteren in drie types documenten:

- /// **Een EPB-attest van periodieke controle** om aan te tonen dat uw huidige verwarmingssystemen efficiënt werken. Deze controle moet jaarlijks gebeuren voor stookolieketels en om de drie jaar voor aardgasketels.
- /// **Een EPB-opleveringsattest** garandeert dat nieuwe verwarmingssystemen efficiënt zijn en correct werden geïnstalleerd (in het geval van de plaatsing van een nieuwe of vervanging van een oude verwarmingsketel).
- /// **Een EPB-diagnoseverslag** garandeert dat verwarmingssystemen die meer dan 15 jaar oud zijn nog steeds efficiënt werken en zonder aanpassing of vervanging in de huidige staat behouden kunnen worden. In de twaalf maanden voor deze audit moet er een verplichte periodieke controle zijn uitgevoerd, zodat er gevalideerde gegevens over uw verwarmingssysteem beschikbaar zijn.

COMFORT EN ECOLOGIE

De 'ideale temperatuur' is voor iedereen anders. Ze hangt af van tal van parameters, zoals het metabolisme van de persoon, de temperatuur van de muren, de luchtsnelheid en de relatieve vochtigheid. Een aanzienlijk temperatuurverschil tussen de muren of de ramen en de omgevingstemperatuur, bijvoorbeeld, kan als oncomfortabel worden ervaren.

De luchtsnelheid kan het verlies van lichaamswarmte versnellen, en u een koudegevoel geven. De drempelwaarde voor een comfortabele temperatuur zal ook anders zijn voor iemand die op een stoel zit dan voor iemand die in dezelfde ruimte aan het stofzuigen is. Het is nochtans mogelijk om comfort, energiebesparing en ecologie met elkaar te verenigen.

Probeer in eerste instantie de temperatuur doorheen de seizoenen zo constant mogelijk te houden (tussen 18 en 20°C) door uw woning te isoleren. Als u het wat fris vindt, trek dan een trui aan of kruip onder een dekentje om te lezen in plaats van de verwarming hoger te zetten. Pas de temperatuur aan in functie van het gebruik van de kamers en in functie van uw activiteiten: 16°C is bijvoorbeeld genoeg om te slapen. Waak ook over de luchtdichtheid van de woning en los eventuele vocht- en condensatieproblemen op.

Deze EPB-reglementering is van toepassing op alle verwarmingssystemen met een of meerdere verwarmingsketels op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest:

- met een nominaal vermogen van meer dan 20 kW;
- die met vloeibare of gasvormige brandstof werken, en
- die water verwarmen als tussenliggend warmtevoerend medium.

Ze voorziet in een controle van alle noodzakelijke componenten om de lucht in een gebouw en/of het sanitair warm water te verwarmen: de verwarmingsketel, het verdeelcircuit (leidingen), het opslagvat (warmwatertank) en de afgiftecircuits (radiatoren, convectoren, enz.) en de regelsystemen (thermostaten, thermostatische kranen, enz.). Deze controle moet worden uitgevoerd door een door Leefmilieu Brussel erkende professional.

U vindt de volledige lijst van de door Leefmilieu Brussel erkende professionals voor dit type controles op: www.leefmilieu.brussels/erkende-professionals > EPB

HOMEGRADE: EXPERTEN TOT UW DIENST

De teams van Homegrade, het resultaat van de fusie tussen het Energiehuis en de Stadswinkel, helpen u gratis uw energiefacturen te verminderen. Deze geïntegreerde dienst helpt particulieren om hun woning in het Brussels Gewest te verbeteren.

Ongeacht of u huurder, eigenaar-bewoner, verhuurder of mede-eigenaar bent, u kunt informatie verkrijgen op het vlak van energie, huisvesting, renovatie, geluidsisolatie, erfgoed en stedenbouw. Er worden ook huisbezoeken aangeboden om u te helpen uw energiefactuur te verlagen en uw renovatieprojecten te verwezenlijken.

U kan ook een beroep doen op adviseurs om u te begeleiden bij elke fase, zowel op het technische als administratieve vlak, maar ook om u wegwijs te maken in de bestaande financiële tegemoetkomingen.

www.homegrade.brussels

5 TIPS OM EFFICIËNT TE VERWARMEN

1. Opteer voor een condensatieketel
2. Installeer een kamerthermostaat en thermostatische kranen
3. Isoleer de leidingen van niet-verwarme kamers
4. Plaats radiatorfolie achter de radiatoren
5. Verwarm, maar niet te veel

HET WEB- HOEKJE

Hier vindt u in elke editie een link, een website, een nuttig webweetje over consumptie, Good Food, milieueducatie, energie, natuur...

Pro Velo Naar de fietsschool

Pro Velo werd opgericht in 1992 en heeft heel wat ambitieuze doelstellingen: het fietsbeleid in de hoofdstad ondersteunen, fietsers begeleiden, een positief beeld van de fiets verspreiden en mensen (opnieuw) leren fietsen. Het doel? De levenskwaliteit en de leefomgeving van de Brusselaars verbeteren door actief bij te dragen aan de 'modal shift' van de auto naar de fiets.

Om de daad bij het woord te voegen, heeft Pro Velo ook een opleidingsluik aan haar activiteiten toegevoegd. Pro Velo beschikt over een team van 25 professionele en ervaren lesgevers die werken aan de populariteit van actieve mobiliteit. Het team werkt volgens een nauwkeurige en erkende methode en biedt verschillende formules met stages, aangepaste en stapsgewijze opleidingen (voor volwassenen, kinderen, bedrijven, groepen, enz.), alsook hulpmiddelen om u met de fiets te verplaatsen en zelfverzekerd in het verkeer te fietsen.

www.provelo.be/nl

GEZOND EN DUURZAAM ETEN ZONDER UW BROEK TE SCHEUREN!

“Gezond en duurzaam eten is duur!” Het is een wijdverspreid idee. Maar gelukkig bestaat er kwaliteitsvoeding voor elk budget. Deze brochure toont een dertigtal pistes om gezond en duurzaam te eten met een beperkt budget! De tips zijn ingedeeld per etappe,

van de keuze van winkel tot het opstellen van een boodschappenlijstje, over het bereiden en opeten van maaltijden, het beheer van uw voorraadkast en het verwerken van restjes. De tips worden aangevuld met getuigenissen en indicatieve prijsvergelijkingen.

document.leefmilieu.brussels

LOKALISEER TOCHT- GATEN IN EEN HAND- OMDRAAI

In een oud huis zijn tochtgaten verantwoordelijk voor 25 tot 40% van het warmteverlies! En hoewel koude luchtstromen nog gemakkelijk te vinden zijn, zijn warme luchtlekken (veelal via ramen en deuren, openingen voor leidingen of kabels) een pak moeilijker te lokaliseren.

De oplossing is vaak een tamelijk dure luchtdichtheidstest (of *blower door test*). U kunt ook zelf een lekdetector

'bouwen', bijvoorbeeld met wierookstokjes, een kaars of een pluimpje vastgelijmd op een tandenstoker. Loop met deze geïmproviseerde 'sensor' door uw woning en hou ze dicht tegen het raamwerk, deuren, stopcontacten, plinten en andere plaatsen waar mogelijk lekken zouden kunnen zijn.

U doet dit best bij koud of winderig weer. Daarna moet u enkel nog de gevonden lekken dichten!